

2. ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

Το Άλσος, το Πολύγωνο και η Αλάνα

Το Πεδίο του Άρεως καταλαμβάνει έκταση περίπου 230 στρεμμάτων και ονομάστηκε έτσι γιατί εκεί υπήρχαν από τα χρόνια του Όθωνα οι στρατώνες του ιππικού. Στο ανατολικό άκρο του χτίστηκε η Σχολή Ευελπίδων (1904) (φωτ. 2 & 3), ενώ ένα μέρος του ΒΔ άκρου του παραχωρήθηκε το 1924 για τις εγκαταστάσεις του Πανελλήνιου Γυμναστικού Συλλόγου. Στη βόρεια πλευρά, που συνορεύει με την Κυψέλη, χτίστηκε αργότερα η Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού.

Το Άλσος ή Πάρκο

Το Άλσος διαμορφώθηκε ως περιοχή πρασίνου μόλις στα μέσα της δεκαετίας του 1930 και αποτελεί ακόμα τον δεύτερο μεγαλύτερο πνεύμονα πρασίνου της Αθήνας μετά τον Εθνικό Κήπο. Στο χώρο του υπάρχουν πολλοί ανδριάντες, αγάλματα και ηρώα, καθώς και δύο υπεραιωνόβιες εκκλησίες. Υπήρχαν επίσης δύο κέντρα αναψυχής και κατά καιρούς δύο κηποθέατρα που περιγράφονται παρακάτω.

Το Πολύγωνο

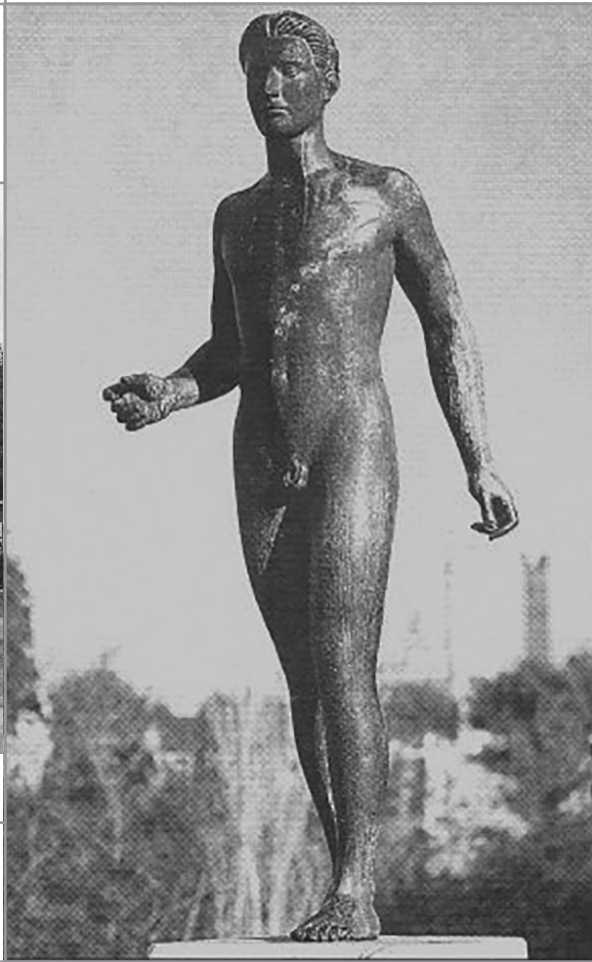
Έτσι ονομαζόταν η παραγκούπολη Μικρασιατών προσφύγων μεταξύ Κυψέλης και Σχολής Ευελπίδων και Αλάνας (φωτ. 2). Διαλύθηκε (όπως και η παραγκούπολη της κοίτης του Ιλισού) στα μέσα της δεκαετίας του '60. Το Πολύγωνο είναι τώρα ένας κανονικός συνοικισμός μεταξύ Τουρκοβουνίων και Γκύζη.

Σημ.: Ο παλιός Κυψελιώτης Άρης Στουγιανίδης, με μεγάλη συνεισφορά στα κείμενα αυτά, γράφει: «Συνοικία απaráμιλλης κακομοιριάς και δυστυχίας. Το αποχετευτικό σύστημα ήταν ένα ανοικτό ρυάκι στη μέση του δρόμου. “Μικρά κι ανήλιαγα στενά και σπίτια χαμηλά μου”. Κακομοιριασμένες γριούλες στις εξώπορτες. Μαγείρεμα έξω σε μαγκάλι. Εφιαλτική εικόνα που δεν μπορώ να πιστέψω πως υπήρξε».

Πηγαίνοντας με τα πόδια από την Κυψέλη, μέσω Γκύζη, προς το γήπεδο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, μιας και δρόμοι δεν υπήρχαν, περνούσαμε αρχικά μέσα από το ρέμα του Κυκλοβόρου (σήμερινή οδός Ευελπίδων) και διασχίζαμε τον οικισμό ανάμεσα από τις πυκνά χτισμένες παράγκες όπου ίσα ίσα χωρούσαμε να περάσουμε. Παρ' όλη τη δυστυχία που ανέδιδε η παραγκούπολη, τα περισσότερα σπιτάκια ήταν καλοβαμμένα, με ασπρισμένες γλαστρούλες, καρέκλες και τραπεζάκια έξω.

Φωτ. 2. Αεροφωτογραφία του 1940 που δείχνει τη Σχολή Ευελπίδων και την Αλάνα. Μεταξύ των κτηρίων και των παρυφών της Κυψέλης βρίσκεται ο προσφυγικός οικισμός.

	
Φωτ. 3. Η Σχολή Ευελπίδων.	Φωτ. 3α. Το άγαλμα του Έφηβου Αθλητή στην Αλάνα.
18	

Η Αλάνα

Μπροστά από τη Σχολή Ευελπίδων (φωτ. 2 & 3), υπήρχε ένα μεγάλο γήπεδο, η «Αλάνα» με τ' όνομα (φωτ. 2), όπου γινόντουσαν ποδοσφαιρικοί αγώνες του παιδόκοσμου της περιοχής. Εκεί υπήρχε ορειχάλκινο άγαλμα του Έφηβου αθλητή (του γλύπτη Θανάση Απάρτη, 1939, φωτ. 3α) στο βάθρο του οποίου οι αθλούμενοι άφηναν τα ρούχα τους. Το άγαλμα μεταφέρθηκε αργότερα στην οδό Καλλιρόης. Στο γήπεδο αυτό άρχισε να χτίζεται στη δεκαετία του '70 το Μουσείο Ευρωπαϊκής και Ανατολικής Τέχνης Πασσά, το οποίο μετά από μερικά χρόνια, όντας ακόμη γιαπί, κατεδαφίστηκε. Μεγάλο μέρος της περιοχής αυτής καλύπτεται τώρα από την πλατεία Πρωτομαγιάς.

3. Η ΟΔΟΣ ΦΩΚΙΩΝΟΣ ΝΕΓΡΗ

γνωστή και ως Foca Negra

Η οδός Φωκίωνος Νέγρη, εκτός του ότι είναι ο κεντρικός οδικός άξονας της Κυψέλης, ήταν και είναι το σήμα κατατεθέν και ο βασικός πυρήνας της ζωής της, γι' αυτό θα περιγραφεί λεπτομερέστερα. Το παλιό ρέμα Λεβίδου, που άρχιζε από τα Τουρκοβούνια, καλύφθηκε και καλλωπίστηκε το 1937 επί δημαρχίας Κοτζιά και μεταμορφώθηκε σε ένα είδος «βουλεβάρτου». Η νέα οδός πήρε το όνομά της από τον μεταλλειολόγο Φωκίωνα Νέγρη (1846-1928) (φωτ. 4) που διατέλεσε βουλευτής, υπουργός, δήμαρχος Λαυρίου και πρώτος πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών.

Από την οδό Ι. Δροσοπούλου μέχρι την πλατεία Κυψέλης είχε δύο ασφαλτοστρωμένους δρόμους αντίθετης κατεύθυνσης που τους χώριζε μια ζώνη πρασίνου με θάμνους, δέντρα, λίμνες με σιντριβάνια και τρεχούμενα νερά. Ήδη από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια είχε αποκτήσει ζαχαροπλαστεία, εστιατόρια, καφενεία, θέατρα, λούνα πάρκ κ.λπ., και έτσι μια περιοχή την οποία παλαιότερα όλοι απέφευγαν για τα σκουπίδια και τα κουνούπια έγινε τόπος αναψυχής και επίκεντρο κοσμικής κίνησης της μόδας. Ιδιαίτερα κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες συγκεντρωνε στα στέκια της μεγάλη ποικιλία ανθρώπων των τεχνών –κυρίως του θεάματος– διάσημους ποδοσφαιριστές και άλλες προσωπικότητες της εποχής.

Φωτ.4. Ο Φωκίων Νέγρης.

	Τα νερά
	Από παλιά κοντά στο ρέμα Λεβίδου, ανάμεσα στις κατοπινές οδούς Χαιρωνείας και Σποργίλου, υπήρχε μαρμάρινη βρύση που έβγαζε άφθονο νερό με σταθερή ροή χειμώνα καλοκαίρι. Η βρύση, όπως και η γύρω περιοχή, ονομαζόταν «Μεγάλη Βρύση». Το 1929, επί δημαρχίας Σπύρου Πάτση, το νερό παροχετεύτηκε στο ρέμα Λεβίδου.

	Ακόμα και μετά την κάλυψη του ρέματος, τα τρεχούμενα νερά αξιοποιήθηκαν με τη δημιουργία λιμνών με σιντριβάνια και δεξαμενών με κλιμακωτή ροή νερού και ευνόησαν τη βλάστηση. Πλατάνια, λεύκες, ευκάλυπτοι, θάμνοι και ακακίες στα πεζοδρόμια καθώς και γκαζόν, πλούτιζαν την πράσινη κεντρική νησίδα, τη μοναδική αυτή όαση πρασίνου στο κέντρο της Κυψέλης. Στα δέντρα αυτά φώλιαζαν χιλιάδες πουλιά, κυρίως σπουργίτια αλλά και αποδημητικά πτηνά. Στα φαρδιά πεζοδρόμια που υπήρχαν γύρω από την πράσινη ζώνη άπλωναν οι ταβέρνες και τα ζαχαροπλαστεία τα τραπέζια τους χειμώνα καλοκαίρι. Το 1971 ο χουντικός δήμαρχος Ρίτσος μπάζωσε τη δεξαμενή της εκβολής του νερού και τις κλιμακωτές δεξαμενές, έκοψε κάμποσα δένδρα και μεγάλωσε τα πεζοδρόμια για τα τραπεζάκια των καφετεριών κ.λπ. Ακόμα όμως και μετά την πλήρη πεζοδρόμηση της Φ. Ν. που έγινε αργότερα, η ροή του νερού εξακολουθεί να ακούγεται κάτω από τις αποχετευτικές σχάρες στο ύψος της Δημοτικής Αγοράς.
--	--

Αξιοσημείωτα

Τα πιο χαρακτηριστικά σημεία της Φωκίωνος (Φ. Ν.) και γύρω απ’ αυτήν στις δεκαετίες του ’50 και ’60 περιγράφονται εδώ με αρκετές λεπτομέρειες και σημειώνονται με αριθμούς στους Χάρτες 2 και 3. Στο κείμενο οι παραπομπές στους χάρτες δίνονται με **έντονους χαρακτήρες**.

Ι. Περιοχή μεταξύ Ι. Δροσοπούλου και Επτανήσου

Στη συμβολή Φ. Ν. και Ι. Δροσοπούλου υπήρχε ρηχή λίμνη με σιντριβάνι **(1)**. Από εκεί άρχιζε μια περιοχή με γκαζόν, στο άκρο της οποίας υπήρχε μαρμάρινο άγαλμα σκύλου **(2)** (φωτ. 5 & 6). Μετά την ανάπλαση της Φ. Ν. το άγαλμα μεταφέρθηκε στη συμβολή με την οδό Σκύρου.

Ακολούθως υπήρχε αρκετά μεγάλο σκάμμα με άμμο για τα παιδιά **(3)**. Γύρω από το σκάμμα υπήρχαν παγκάκια για το κοινό, κυρίως για τους συνοδούς των παιδιών. Στο κομμάτι αυτό, στα πεζοδρόμια της καθόδου, στήνονταν τα τραπέζια του ζαχαροπλαστείου (ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ / SELECT-2) που βρισκόταν στη συμβολή των οδών Φ. Ν. και Θήρας **(7α**, φωτ. 7), ενώ από τη μεριά της ανόδου έβγαζε τραπέζια η ταβέρνα ΣΥΝΤΡΙΒΑΝΙ / ΘΡΑΚΑ **(5**, φωτ. 6).

Φωτ. 5.

Φωτ. 6. Σκηνή από το έργο *Η Ωραία των Αθηνών* του 1954. Διακρίνονται: Στο κέντρο το άγαλμα του σκύλου και ο Μίμης Φωτόπουλος, δεξιά το εστιατόριο ΣΥΝΤΡΙΒΑΝΙ, και από πίσω η πολυκατοικία Επτανήσου 47.